

Strategijske operacije u NOR-u 1941 — 1945.

Pridružujem se gledištima u kojima se iznosi da su u toku NOR-a ispoljena tri oblika oružane borbe: partizanski, kombinovani i frontalni i da je svaki od njih dominirao (preovlađivao) u određenom periodu, i to: partizanski do kraja 1942. godine, kombinovani u 1943. i 1944. i frontalni u 1945. godini; zatim, da su borbena dejstva, kao glavni sadržaj oružane borbe, ispoljena u sva tri glavna oblika (borba, boj i operacija) i da je svaki od njih dominirao u određenom periodu, i to: *borba* u partizanskom, *boj* u kombinovanom, a *operacija* u frontalnom periodu oružane borbe.

Ipak se operacija kao oblik borbenih dejstava javlja već 1941. godine i izvodi sve intenzivnije svake naredne godine.

U vojnim radovima druga Tita zastupljene su, od početka NOR-a, sve tri komponente ratne veštine (strategija, operatika i taktika) i sva tri oblika borbenih dejstava, a kada je u pitanju operatika i operacija, to se veoma reljefno vidi iz »Naređenja o načinu izvođenja borbenih dejstava«, u kome se, pored ostalog, kaže:

»Pripreme za operacije izvoditi temeljito i svestrano. Potrebno je prethodno ispitati uticajne činjenice na izvršenje postavljenog zadatka, pa tek onda, poslije detaljne procjene svih vladajućih okolnosti, uzimajući u obzir momente koji će vjerovatno nastupiti u toku izvođenja određene operacije, pristupiti izboru najcelishodnijeg i najboljeg rješenja i odluke za konkretnu situaciju. Tek poslije ovoga pristupiti razradi detaljnih planova, koje u vidu zapovijesti dostaviti potčinjenim jedinicama, upoznavajući sve učesnike sa ulogom i zadacima, taktičkim i borbenim postupcima, koje je potrebno primijeniti radi potpunog izvršenja postavljenog zadatka sa minimumom

žrtve» (podvukao M. C.). Iz ovog se jasno vidi Titov stav kako treba pripremati i izvoditi operacije, kao i visok stepen teorijski uobličene dotadašnje ratne prakse iz borbenih dejstava jedinica NOVJ.

S obzirom na to koja ih je strana inicirala — planirala, izvodila i nametnula drugoj strani, operacije iz NOR-a mogu se podeliti na operacije Narodnooslobodilačke vojske (JA) i na operacije okupatorsko-kvislinških trupa.

Da bi se moglo govoriti o operacijama NOVJ, potrebno je dati — odrediti definiciju šta se podrazumeva pod operacijom jedinica NOVJ. Evo jedne od mogućih definicija:

Operacija NOVJ u NOR-u označava najviši i najsloženiji oblik borbenih dejstava izražen u bojevima i borbama i drugim aktivnostima jedinica NOVJ, koje su izvedene po jedinstvenoj operativnoj zamisli i planu, koordinirano, organizovano, određenim snagama, na određenom prostoru i u određenom vremenskom razdoblju radi ostvarenja (postizanja) jedinstvenog operativnog ili strategijskog cilja.

Značajnije operacije NOVJ

Pri utvrđivanju — identifikaciji značajnijih operacija NOVJ polazio sam od sledećeg: da im sadržaj i struktura odgovara napred iznetoj definiciji, da su izvedene pod neposrednim rukovodstvom ili po naređenju Vrhovnog štaba, da su predstavljale deo ili celu etapu ofanzive ili protivofanzive jedinica NOVJ ili da su inicirane ofanzivnim dejstvima okupatorsko-kvislinških snaga i, na kraju, da su obrađene (mada pod različitim nazivom) u istoriografiji NOR-a.

Prema gore iznetim kriterijumima, iz borbenih dejstava jedinica NOVJ, 31 operativni poduhvat imao je sadržaj i nivo značajnije operacije. Prema cilju i načinu izvođenja mogu se razvrstati na odbrambene, kombinovane i napadne operacije.

Odbrambene operacije. Iako je NOVJ u načelu izbegavala odbrambena (defanzivna), a razvijala napadna (ofanzivna) dejstva, određena operativno-strategijska situacija nametala je (nalagala) da jedinice NOVJ izvede i odbrambene operacije, ali kao suprotstavljanje napadnim operacijama okupatorsko-kvislinških snaga, a najčešće je to bilo radi: odbrane slobodne teritorije, obezbeđenja ofanzivnih dejstava glavnih snaga, zaštite ranjenika i izbeglica i slično. Dakle, odbrambene operacije NOVJ inicirane su napadnim operacijama okupatorsko-kvislinških snaga. Međutim, osnovni cilj odbrambenih operacija bio je da se od uništenja sačuvaju glavne snage NOVJ, ranje-

nici ili stanovništvo, kao i da se odbrane, dalje razvijaju i učvrste glavna žarišta NOR-a.

Mada su okupatorsko-kvislinške snage izvele osamnaest značajnijih napadnih operacija (Prilog broj 1), jedinice NOVJ su izvele samo sedam značajnijih odbrambenih operacija. To znači da svaka okupatorsko-kvislinška napadna operacija nije istovremeno značila i odbrambenu operaciju za jedinice NOVJ, već su dejstva jedinica NOVJ u ostalih jedanaest operacija bila na nivou boja ili niza odvojenih borbi i bojeva.

Okupatorsko-kvislinške napadne operacije izvedene su, uglavnom, sa kružne ili polukružne osnovice koncentričnim dejstvima svih ili samo glavnih snaga, s ciljem stezanja obruča ili rasecanja okruženih jedinica NOVJ i njihovog nabacivanja na zaprečnu liniju radi uništenja.

Zavisno od uslova i zadataka snage NOVJ su u takvim slučajevima parirale napadaču aktivnim dejstvima — protivnapadima i protivudarima, izvlačenjem iz šireg okruženja, ili, kada nije bilo drugog izlaza, odbrambenim dejstvima u okruženju iz kojeg je vršen proboj. Odbranom po operativnim pravcima, uz kontrolisanje međuprostora, stvarani su uslovi za dekontaminaciju snaga i njihovo zabacivanje iza fronta okupatorsko-kvislinških glavnih ili pomoćnih snaga, pa bi se kraj operacije za napadača, najčešće, završio odustajanjem od daljih dejstava ili udarom uprazno. Težilo se takvom manevru kojim bi se jedinice NOVJ što pre oslobađale uloge branioca, a u grupisanju snaga uvek se nastojalo da se radi aktivnih dejstava glavne snage pomere sa pravca glavnog udara napadača i postave na njegove bokove i u pozadinu. Pored grupisanja snaga na zatvaranju pojedinih pravaca, jedan deo snaga je ostavljan u dubljoj napadačevoj pozadini ili je tamo upućivan ako ih nije bilo odranije. Kako operativnih rezervi najčešće nije bilo, uglavnom zbog pomanjkanja snaga i što se rešenje borbe tražilo u bliskim i što kraćim udarima, rezerve su formirane u toku operacije manevrom po unutrašnjim pravcima i skidanjem snaga sa manje ugroženih pravaca — delova fronta.

U odnosu jedinica NOVJ prema zemljištu, vladao je princip da se jedinica ne sme žrtvovati za odbranu zemljišta, osim kada to zahteva izuzetno teška situacija (u bici na Neretvi zbog ranjenika, u bici na Sutjesci zbog obezbeđenja bokova glavne operativne grupe radi zaštite izvlačenja ranjenika u toku proboja).

Kombinovane (manevarske) operacije. Neki operativni poduhvati jedinica NOVJ nazvani su »pohod«, »marš-manevar«, »prodor« i slično. To su operacije koje se nisu mogle svrstati ni u odbrambene

niti u napadne, pa se uslovno mogu nazvati kombinovane ili manevarske. One su nastale kao rezultat specifičnih uslova u kojima su izvođena borbena dejstva na jugoslovenskom ratištu, gde su oba protivnika bila u operativno-taktičkom okruženju. Ali okupatorsko-kvislinške snage bile su vezane za teritoriju, jer su morale da čuvaju gradove, komunikacije i određene objekte, dok su jedinice NOVJ bile »slobodne od slobodne teritorije«.

Kombinovane operacije izvođene su tako što je vršen iznenadni prodor sa jedne slobodne teritorije na drugu, preko područja koja su okupatorsko-kvislinške trupe držale ili kontrolisale, pa se sastoje od pokreta i borbi i bojeva, da bi se, na kraju, stiglo (izbilo) u slobodan operativni prostor, odnosno na drugu slobodnu ili poluoslobodenu teritoriju. Takvih značajnijih operativnih poduhvata bilo je deset (Prilog broj 3).

Operativni cilj kombinovanih operacija bio je da se pruži pomoć NOP-u i partizanskim snagama u drugim krajevima, da se težište borbenih dejstava prenese u krajeve i oblasti koje su u političkom, geografskom i operativno-strategijskom pogledu bile pogodne za dalji razvoj borbe i stvaranje većih jedinica, da se više slobodnih teritorija povežu, odnosno stvori nova i veća slobodna teritorija, da se snage NOVJ izvedu sa područja na kome više nisu postojali povoljni uslovi za dejstva u tom periodu, da se svojim dejstvima rasteleti pritisak okupatorsko-kvislinških snaga na slobodnu teritoriju, da se stvore povoljni uslovi za razvijanje opšte ofanzive i slično.

Napadne operacije su izvođene radi uništenja okupatorsko-kvislinške žive sile i ratne tehnike, stvaranja slobodne teritorije, širenja oružane borbe i jačanja NOR-a, oslobođenja gradova i pojedinih regiona, stvaranja narodne vlasti i obezbeđenja materijalne baze, konačnog oslobođenja zemlje i uništenja okupatorsko-kvislinških snaga. Pored toga, svaka napadna operacija imala je i određene političke, revolucionarne ciljeve koje joj je namenilo vrhovno rukovodstvo NOP-a i revolucije.

Napadne operacije sastojale su se od niza bojeva i borbi u određenoj zoni gde su napadana sva okupatorsko-kvislinška uporišta. Dejstva su se odvijala po odvojenim taktičkim pravcima uz obezbeđenje od eventualne intervencije sa strane, pri čemu su se napadnute okupatorsko-kvislinške jedinice, najčešće, okružavale, rasecale, a potom razbijale i uništavale.

Operativno-taktički postupci: iznenadni napadi, vrlo bliski kontakt u toku napada, ubacivanje, udar na bok i u pozadinu okupatorsko-kvislinških snaga — »izmešanost« jedinica, lišavali su branioca

podrške teže ratne tehnike. U uslovima velike nadmoćnosti okupatora i kvislinga u živoj sili, a naročito u ratnoj tehnici, samo ovakvi operativno-taktički postupci mogli su okupatorsko-kvislinške trupe lišiti preimućstva i time svoriti povoljne uslove za napadne operacije jedinica NOVJ.

U značajnije napadne operacije jedinica NOVJ mogu se svrstati četrnaest operacija i podeliti u tri grupe (Prilog broj 4).

Prva grupa izvedena je napadnim dejstvima na teritoriju koju su držale okupatorsko-kvislinške snage, uglavnom sa kružne ili polukružne osnove koncentričnim napadom glavnih snaga na Bihać, Banja Luku, odnosno okupatorsko-kvislinške garnizone u Podravini, a pomoćne snage su angažovane za demonstrativne napade ili u zasjede prema okolnim garnizonima radi sprečavanja intervencije.

Druga grupa napadnih operacija izvedena je u opštoj ofanzivi jedinica NOVJ za konačno oslobođenje Srbije i Kosova (u sadejstvu sa jedinicama Crvene armije) i Dalmacije i Hercegovine, a predstavljala je njenu poslednju i najvažniju etapu.

Treća grupa napadnih operacija izvedena je u završnoj ofanzivi Jugoslovenske armije za konačno oslobođenje preostalog dela Jugoslavije, uglavnom u zahvatu fronta, i činila je njenu prvu i drugu etapu.

Prema cilju, značaju i rezultatima koji su u njima postignuti, operacije NOVJ mogu se podeliti na operacije strategijskog (strategijske operacije) i operacije operativnog značaja.

Operacije okupatorsko-kvislinških trupa

Prema cilju i načinu izvođenja operacije okupatorsko-kvislinških snaga mogu se razvrstati na napadne i odbrambene, a prema značaju na operacije operativnog i operacije strategijskog značaja (Prilog broj 1).

Prva napadna operacija izvedena je već u periodu jul-avgust 1941, a poslednja u februaru 1945. godine, dok je prva značajnija odbrambena operacija izvedena u oktobru 1944, a poslednja u vreme april-maj 1945. godine.

Okupatorsko-kvislinške snage izvele su ukupno dvadeset šest značajnih operacija, od čega osamnaest napadnih (osam pod nazivom ofanziva i deset pod nazivom operacija) i osam odbrambenih. Od toga je osamnaest imalo operativni i osam (šest napadnih i dve odbrambene) strategijski značaj. Nosioci ovih operacija bili su ojačani korpusi ili grupe korpusa, a organizatori štabovi nivoa armije i grupe

armija i većina ih je izvedena po naređenju-direktivi vrhovnih komandi okupacionih sila.

Operacije koje su izvedene u periodu od jula 1941. do prve polovine 1943. godine, tj. u uslovima velike okupatorsko-kvislinške nadmoćnosti na jugoslovenskom ratištu i strategijske inicijative sila osovine na ostalim frontovima, imale su karakteristike i nastojanja operativnog okruženja i taktičkog stezanja obruča oko glavnine NOVJ radi njihovog fizičkog uništenja. One koje su izvedene od druge polovine 1943. godine pa dalje imale su za cilj: ovladati određenim rejonima od velike važnosti, kao npr. dalmatinskom obalom i komunikacijama koje iz unutrašnjosti zemlje vode ka obali Jadranskog mora, sprečiti prodor jedinica NOVJ u važnije rejone sopstvene pozadine ili što više pasivizirati pojedine grupacije NOVJ iznenadnim udarima jakih snaga, preneti težište borbi što više na slobodnu teritoriju, koja je sada prostranija od okupirane. Na kraju su okupatorsko-kvislinške snage bile primorane da se sve više povlače radi obezbeđenja najvažnijih centara, komunikacija, magistralnih pravaca i značajnijih industrijskih objekata, čime i prestaju njihove napadne i počinju odbrambene operacije.

Odbrambene operacije okupatorsko-kvislinških snaga odigrale su se u okviru napadnih operacija NOVJ, i to: niška, beogradska, kninska, mostarska, ličko-primorska, sarajevska, sremska i riječko-tršćanska operacija (Prilog broj 1 i 4).

Strategijske operacije NOVJ

Pri utvrđivanju koje su operacije NOVJ imale strategijski značaj, nije se moglo poći od nekog klasičnog kriterijuma, već je odlučujuće bilo: kakav im je bio cilj, da su angažovane glavne snage — glavna grupacija oružanih snaga NOP-a pod neposrednim rukovodstvom Vrhovnog štaba ili štaba neposredno njemu potčinjenog, da su imale presudan uticaj i rezultate na određeni period ili ceo tok NOR-a, da je operacija po unutrašnjoj strukturi složena i da je za okupatorsko-kvislinške snage imala strategijski ili najveći značaj u to vreme.

Na osnovu napred iznetih kriterijuma strategijski značaj imale su strategijske operacije:

a) *četiri odbrambene operacije*, i to: *operacija grupe brigada i NOP odreda*, inicirana okupatorsko-kvislinškom operacijom »Trio«, u kojoj je oko 18.000 boraca pod neposrednim rukovodstvom Vrhov-

nog štaba vodilo žestoke odbrambene borbe na teritoriji istočne Bosne, Sandžaka, Crne Gore i Hercegovine. Nakon dvomesečnih borbi, pod pritiskom višestruko nadmoćnijih nemačkih, italijanskih, ustaško-domobranskih i četničkih snaga, premorene partizanske jedinice povukle su se na planinsko područje u međurečju Pive i Sutjeske. Usled velikih gubitaka, osipanja znatnog broja jedinica i krize u koju je zapao NOP u tim krajevima, na Zelengori se našlo oko 5.000 boraca svrstanih u pet brigada i jedan NOP odred.

Bitka na Neretvi, koja je počela kao prva etapa planirane ofanzive glavne operativne grupe divizija iz zapadne i centralne Bosne u pravcu Kosmeta i južne Srbije, nakon velikih uspeha u dolini Rame i Neretve, pretvorila se u bitku za ranjenike, a zahvaćena okupatorsko-kvislinškom operacijom »Weiss-II« dobila je sve karakteristike veoma dinamične i dramatične odbrambene operacije, čija je treća etapa značila proboj iz okruženja uz forsiranje Neretve, a zatim prodor na nevesinjsko-kalinovičku visoravan. GOG divizija jačine oko 23.000 boraca, pod neposrednom komandom Vrhovnog štaba, punih trideset šest dana borila se protiv okupatorsko-kvislinških snaga jačine oko 80.000 vojnika.

Bitka na Sutjesci, inicirana okupatorsko-kvislinškom operacijom »Schwarz«, obuhvata tridesetodnevna odbrambena dejstva GOG divizija jačine 19.700 boraca, pod neposrednom komandom Vrhovnog štaba, protiv 127.000 okupatorsko-kvislinških vojnika. To je bila tipična operacija u okruženju sa probojem iz okruženja bez neposredne pomoći spolja, ali uz 7.356 poginulih boraca (od čega 603 žene), što iznosi 38 posto od ukupnog broja. Okupatorsko-kvislinške snage nikada nisu kao tada bile bliže cilju da unište glavninu NOVJ i Vrhovni štab.

Drvarska operacija, inicirana okupatorsko-kvislinškom operacijom »Rosselsprung«, čiji je cilj bio da se vazдушnim desantom i kopnenim snagama uništi Vrhovni štab i razbiju jedinice NOVJ u zapadnoj Bosni, obuhvatala je dvanaestodnevna dejstva jedinica 1. proleterskog korpusa, 5. korpusa i delova 8. korpusa, Pratećeg bataljona i stanovništva Drvara (oko 17.000 boraca) protiv 20.000 vojnika vazdušnodesantnih i kopnenih okupatorsko-kvislinških trupa. Mada za nemačko komandovanje operacija »Rosselsprung« predstavlja korpusnu napadnu operaciju kombinovanu s vazдушnim desantom, s obzirom na njen cilj i na to da je njeno izvođenje naredio lično Hitler, za obe strane imala je strateški značaj;

b) četiri odnosno tri kombinovane operacije, i to: pohod grupe brigada NOP i DVJ u Bosansku krajinu radi prenošenja težišta bor-

benih dejstava u zapadne krajeve zemlje, stvaranja većih jedinica i povezivanja s krajiškim, hrvatskim i slovenačkim partizanskim snagama, te povezivanja njihovih slobodnih teritorija u jedinstvenu. U pohodu su bile angažovane tada najjače snage NOP i DVJ pod neposrednim rukovodstvom Vrhovnog štaba.

Prodor GOG Vrhovnog štaba u istočnu Bosnu, posle proboja iz okruženja za vreme bitke na Sutjesci, radi stvaranja nove slobodne teritorije i uslova za oporavak, popunu jedinica i razvijanje ofanzivnih dejstava.

Prodor operativne grupe divizija, 1. i 12. korpusa (9 divizija) u Srbiju 1944. godine (28. VII — 20. IX) radi prenošenja težišta borbenih dejstava na to područje. Izbijanjem na strategijsku gredu Sokolska pl. — Poveljen — Maljen — Suvobor — Rudnik — Kopaonik, stvoreni su uslovi za drugu i treću etapu opšte ofanzive za konačno oslobođenje Srbije;

c) *četiri napadne operacije*, i to: *bihaćka operacija*, koja obuhvata napad četiri brigade na Bihać i četiri brigade na okolna uporišta, kao i obezbeđenje od intervencije sa pravca Slunja, Cazina, Bosanske Krupe. Oslobođenjem Bihaća i okolnih mesta omogućeno je spajanje slobodnih teritorija zapadne Bosne, Korduna, Banije, Like i Dalmacije (oko 40.000 km²).

Beogradska operacija, kojom je oslobođen glavni grad Jugoslavije Beograd sa okolinom; *sremska operacija*, kojom je izvršen proboj strategijskog fronta okupatorsko-kvislinških snaga i stvoreni uslovi za gonjenje i njihovo razbijanje.

Riječko-tršćanska operacija, kojom je oslobođena Rijeka sa Istrom, Trst sa Slovenačkim primorjem a nemački 97. korpus prisiljen na predaju, čime je 4. armija okrunila svoj pobedonosni pohod od Knina do Trsta, u kome je savladala više od 140.000 okupatorsko-kvislinških vojnika.

Nosioci strategijskih napadnih operacija NOVJ bili su: grupa brigada, korpus, grupa divizija, grupa korpusa, jedna armija (Četvrta) i dve armije (Prva i Treća). U beogradskoj operaciji jedinicama NOVJ su neposrednim učesćem sadejstvovala jedinice Crvene armije.

U okviru napadnih operacija NOVJ odigrale su se dve odbrambene operacije okupatorsko-kvislinških snaga (beogradskoj i sremskoj), strategijskog značaja, dok su okupatorsko-kvislinške snage izvele tri operacije strategijskog značaja u svojim ofanzivama i tri u svojim napadnim operacijama, što ukupno iznosi osam strategijskih operacija (Prilog broj 1).

Kada se uzmu u obzir one operacije koje su same inicirane, onda su jedinice NOVJ (JA) izvele dvadeset pet, a okupatorsko-kvislinške snage sedamnaest, što ukupno iznosi četrdeset dve operacije, od čega je petnaest imalo strategijski značaj (devet NOVJ i šest okupatorsko-kvislinških).

Gledano po godinama, 1941. izvedene su dve operacije (0 : 2), 1942. godine osam (4 : 4), 1943. godine devet (4 : 5), 1944. godine šesnaest (11 : 5) i 1945. godine sedam (6 : 1) operacija. Ovako veliki broj operacija potvrđuje činjenicu da je NOR u osnovi obostrano vođen u obliku operacija sa unapred određenim operativnim ili strategijskim ciljem i da se njihov broj svake naredne godine povećavao i odnos menjao u korist NOVJ.

Operacije NOVJ trajale su: odbrambene od 9 do 36 dana, kombinovane od 14 do 94 dana i napadne od 2 do 27 dana, a okupatorsko-kvislinške od 9 do 110 dana. Anagažovanje snaga izgledalo je ovako: NOVJ u odbrambenim operacijama 10.000 do 27.000, u kombinovanim do oko 20.000 i napadnim od 8.000 do 116.000 boraca, a okupatorsko-kvislinške snage brojale su od 20.000 do 127.000 ljudi.

Svaka operacija strategijskog značaja ima nešto specifično, nešto različito od drugih — svoju »draž«. Njima su rešavani vojni, politički, ekonomski i drugi zadaci. Dakle, jedinstvo vojnih, političkih, ekonomskih i drugih ciljeva, a upravo to je karakteristika i savremenih operacija. Koji je od ovih zadataka-ciljeva dominirao, zavisilo je od konkretne situacije.

KLASIFIKACIJA OPERACIJA IZ NOR-a

1941 — 1945. GODINE

OKUPATORSKO-KVISLINŠKE

a) Napadne ... 18

b) Odbrambene ... 8

NARODNOOSLOBODILAČKE
VOJSKE JUGOSLAVIJE

a) Odbrambene ... 7

b) Kombinovane .. 10

c) Napadne 14

Ofanzive:

- ① Julska ofanziva
- ② I ofanziva
- 3 II ofanziva
- ④ III ofanziva
- 5 Kozarska ofanziva
- 6 Roška ofanziva
- 7 Oktobarska ofanziva
- 8 Proleće 1944. u Ma-kedoniji

Napadne operacije:

- ① Operacija »WEISS« (IV ofanziva)
- 2 Operacija »BRAUN« (Psunj-Papuk)
- ③ Operacija »SCHWARZ« (V ofanziva)
- 4 Operacija »PANTHER« (Is-bos. z.)
- 5 Operacija »KUGELBLITZ« (K-b.)
- ⑥ Operacija »ROSSELSPRUNG« (Drvar)
- 7 Operacija »KEHRAUS« (Tp-jablan.)
- 8 Operacija »DRAUFGENDER« (Andr.)
- 9 Operacija »RUBEZAHL« (Durm.)
- 10 Operacija »VERWOLF« (Vir. most.)

Odbrambene operacije:

- 1 NIŠKA OPERACIJA (8 — 14. X 1944)
- ② BEOGRADSKA OPERACIJA (11 — 22. X 1944)
- 3 KNINSKA OPERACIJA (26. XI — 4. XII 1944)
- 4 MOSTARSKA OPERACIJA (6 — 14. II 1945)
- 5 LIČKO-PRIMORSKA OPER. (20. III — 15. IV 1945)
- 6 SARAJEVSKA OPERACIJA (28. III — 10. IV 1945)
- ⑦ SREMSKA OPERACIJA (3 — 21. IV 1945)
- 8 RIJEČKO-TRŠĆANSKA OPER. (16. IV — 7. V 1945)

○ Strategijskog značaja

ODBRAMBENE OPERACIJE NOVJ

①	Operacija »TRIO«	—	ODBRAMBENA OPERACIJA GR. BRIGADA I NOPO (16. IV — 10. VI 1942)
2	Operacija »WEISS-I«	—	ODBRAMBENA OPERACIJA 1. h. i 1. b. K (20. I — 22. II 1943)
③	Operacija	—	BITKA NA NERETVI (9. II — 23. III 1943)
④	Operacija »SCHWARZ«	—	BITKA NA SUTJESCI (15. V — 15. VI 1943)
⑤	Operacija »ROSSELSPRÜNG«	—	DRVARSKA OPERACIJA (25. V — 5. VI 1944)
6	Operacija »DRAUFGENGER«	—	ANDRIJEVIČKA OPERACIJA (18 — 26. VII 1944)
7	Operacija »RUBEZAH«	—	DURMITORSKA OPERACIJA (12 — 26. VIII 1944)

○ — Strategijskog značaja

--- Za okupatorsko-kvislinške trupe napadna operacija

KOMBINOVANE — MANEVARSKJE OPERACIJE NOVJ

- ① POHOD GRUPE BRIGADA NOP I DVJ U BOSANSKU KRAJINU
(24. VI — 25. IX 1942. godine)
- 2 POHOD GRUPE NOP ODREDA SLOVENIJE U ŠTAJERSKU
(20. VI — 7. IX 1942. godine)
- PRODOR 1. I 3. DIVIZIJE U SREDNJU BOSNU 1942/1943.
- ④ PRODOR GOG VŠ NOVJ U ISTOČNU BOSNU 1943. GODINE
(17. VI — 7. VII)
- 5 PRODOR 14. DIVIZIJE NOVJ IZ SUHE U ŠTAJERSKU
(6. I — 23. II 1944. godine)
- 6 FEBRUARSKI POHOD JEDINICA NOV U MAKEDONIJI 1944.
(31. I — 24. II)
- 7 PRODOR 2. I 5. DIVIZIJE NOVJ U SRBIJU 1944.
(15. III — 20. V)
- ⑧ PRODOR OGD NOVJ U SRBIJU 1944. GODINE
↑
(28. VII — 10. VIII)
↓
- ⑨ PRODOR 1. I 12. KORPUSA NOVJ U SRBIJU 1944.
(20. VIII — 20. IX)
- 10 VIROVITIČKI MOSTOBRAN
(januar — februar 1945. godine)

○ Strategijskog značaja

----- Za okupatorsko-kvislinške trupe napadna operacija

NAPADNE OPERACIJE NOVJ

① BIHAČKA
(2—4. XI 1942)	2 BANJALUČKA—I
(31. XII 1943 — 1. I 1944)
3 BANJALUČKA—II
(18—28. IX 1944)	4 PODRAVSKA
(25. IX — 16. X 1944)

5 NIŠKA
(8—14. X 1944)	⑥ BEOGRADSKA
(11—22. X 1944)
7 KOSOVSKA
(15. X — 20. XI 1944)	8 KNINSKA
(26. XI — 4. XII 1944)
9 MOSTARSKA
(6—14. II 1945)	

10 LIČKO-PRIMORSKA
(20. III — 15. IV 1945)	11 SARAJEVSKA
(20. III — 10. IV 1945)
⑫ SREMSKA
(3—21. IV 1945)	⑬ RIJEČKO-TRŠĆANSKA
(16. IV — 7. V 1945)
14 KARLOVAČKA
(30. IV — 7. V 1945)	

○ Strategijskog značaja

--- Za okupatorsko-kvislinške trupe odbrambena

NAPOMENE

- 1) *Josip Broz Tito*: Vojna djela I (drugo, dopunjeno izdanje), Beograd 1978, str. 326—331.
- 2) *Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945*, I knj. (drugo izd.), str. 206—218, 345—379, 379—413, 425—466; II knj., str. 93—106, 259—261, 266—272. *Neretva—Sutjeska*, 1943—1963, Beograd 1969.
- 3) *Oslobodilački rat*, I knj. (drugo izd.), str. 269—283, 301—309, 347—361, 466—476; II knj., str. 128—132, 166—170, 228—237, 261—264, 272—287, 511—516.
Mišo Leković: Ofanziva proleterskih brigada u leto 1942, Beograd 1965.
Mihailo Apostolski: Februarski pohod, Beograd 1963.
Petar Višnjić: Operacije za oslobođenje Srbije 1944, Beograd 1972.
- 4) *Oslobodilački rat*, I knj. (drugo izd.), str. 286—292; II knj., str. 41—47, 432—439, 457—467, 304—310, 311—328, 377—380, 421—426, 523—529, 553—571, 571—580, 583—591, 601—632, 636—643.
Završne operacije za oslobođenje Jugoslavije 1944—1945, Beograd 1957, str. 365—387, 102—110, 110—137, 196—201, 284—298, 459—470, 486—515, 516—534, 581—591, 611—645, 645—657, 657—668, 669—705.
Petar Višnjić: Operacije za oslobođenje Srbije 1944, str. 244—260, 260—311.
Mišo Leković: Bihaćka operacija, Beograd 1972.
Tošo Radošević: Ofanziva za oslobođenje Dalmacije, Beograd 1965, str. 226—270.
- 5) *Oslobodilački rat*, I knj. (drugo izd.), str. 77—80, 116—128, 175—186, 206—218, 238—242, 308—313, 362—379, 379—413, 499—502, 425—466, 568—578; II knj., str. 10—22, 35—41, 174—185, 93—106, 255—259, 259—261, 266—272, 511—516; str. 304—310, 311—330, 421—426, 523—529, 553—571, 571—580, 581—591, 601—632.